

FELSEFE DÜNYASI

2010/2 Sayı: 52 YILDA İKİ KEZ YAYIMLANIR ISSN 1301-0875

Sahibi

Türk Felsefe Derneği Adına
Başkan Prof. Dr. Necati ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Ahmet İNAM

Yazı Kurulu

Prof. Dr. Necati ÖNER
Prof. Dr. Ahmet İNAM
Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ
Prof. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR
Prof. Dr. İsmail KÖZ
Doç. Dr. Erdal CENGİZ
Yard. Doç. Dr. Fulya BAYRAKTAR

Felsefe Dünyası Hakemli Bir Dergidir.

Felsefe Dünyası 2004 yılından itibaren PHILOSOPHER'S
INDEX ve TUBİTAK/ulakbim tarafından dizinlenmektedir.

Yazışma ADRESİ

P.K. 21 Yenişehir/Ankara
Tel & Fax: 0 312 231 54 40

Fiyatı: 20 TL (KDV Dahil)

Banka Hesap No: Vakıf Bank Kızılay şubesi: 00158007288336451

Dizgi ve Baskı

Türkiye Diyanet Vakfı
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
Alınteri Bulvarı 1256 Sokak No: 11 YeniMahalle/ANKARA
Tel: 0 312 354 91 31 (Pbx) Fax: 0 312 354 91 32

JÜRGEN HABERMAS'IN BİR YANLIŞI ÜSTÜNE

Ömer Naci Soykan*

Habermas söylüyor: “Hegel, modernin açık bir kavramını geliştirmiş ilk filozoftur,” [...].¹

O, bu savını şöyle kanıtlamak ister: “*Hegel*, modern kavramını tarihsel bağlamlarda çağ kavramı olarak bir kez ilkin kullanır: ‘yeni çağ’, ‘modern çağ’dır. [...] Bu deyimleriyle *Hegel*, kendi tarih felsefesi derslerinde, Hıristiyan Cermen dünyasını da sınırlar. Bu dünya, kendi yönünden Roma ve Yunan antik’inden ortaya çıkmıştır.”²

Oysa *Schelling*’i okurken, onun *Hegel*’den daha önce ve daha ayrıntılı bir biçimde modernini belirlediğini görürüz: “Felsefe, demek ki yalnızca özbilincin tarihinde tıpkı çağ açan eylemlere güvenebilir ve bu bağlamla bir tutulabilir. [...] O halde felsefe özbilincin bir tarihidir, çeşitli çağlara sahiptir ve bu çağlar yoluyla birbirini izleyen mutlak bir sentez ortaya konur.”³

Özbilincin tarihinin, tarihin kendisi gibi üç çağı vardır. *Schelling* “tarih kavramı”nda “sonsuz bir derecelilik kavramını” görür.⁴ Tarihin ilk evresini o, “trajik” diye adlandırır.⁵ İkinci evre, “büyük Roma Cumhuriyeti’nin genişlemesinin başlamasıyla görünür.”⁶ Bu, bizim çağımız olan modern çağdır, “Hıristiyanlıkla gerçekten başlamış olan, gerçek yeni bir dünyadır.”⁷

Habermas kendi kanıtlamasını şöyle sürdürür:

“*Hegel*, yeni çağın ilkesi olarak –özneliği ilkin keşfeder. O, bu ilkeden eş zamanlı olarak modern dünyanın üstünlüğünü ve bunalım bağımlılığını açığa çıkarır: Bu, ilerlemenin ve yabancılaşan tinin dünyası olarak birlikte yol alır. Bu nedenle modern kavramlaştırmanın ilk denemesi, modernin bir eleştirisi ile birlikte eş-kökenseldir.”⁸

* Prof. Dr.; MSGSÜ, Felsefe Bölümü

¹J. Habermas, *Der philosophische Diskurs der Moderne*, S. 13, 3. Aufl. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1991.

²A.g.y, S.13-14.

³Schelling, SW III, 398-9.

⁴Bkz. Schelling SW III, 592.

⁵Bkz. Schelling SW V, 290.

⁶Bkz. Schelling SW III, 604.

⁷Bkz. Schelling SW V, 424.

⁸J. Habermas, a.g.y, S. 27.

Ama *Hegel*, özneliği modern dünyanın ilkesi olarak keşfeden ilk filozof değildir. Çünkü *Schelling*, daha önce⁹ şöyle söylemiştir:

“Modern dünya genelde bireylerin dünyası, antik dünya türlerin dünyası olarak adlandırılabilir. Antikte genel olan özel olandır, tür bireydir; bu nedenle o, sanki onda özel olanın egemen olduğu şeydir. Modern dünyada özel olan yalnızca genel olanı gösterir ve tam da bu nedenle, onda genel olan egemen olduğu için modern dünya bireylerin, parçalanmanın dünyasıdır.”¹⁰

Schelling'de ideal olan, özel olan ve bireysellik kavramlarının benzer bir anlama sahip olduklarını, aynı şekilde, öznel olan ile özneliğin aynı şey demek olduğunu burada hesaba katmalıyız. Bu noktayı göz önünde tutarak *Schelling*'i okumayı sürdürebiliriz:

“Tüm modern çağın karakteri idealisttir, egemen tin içe doğru geri giden-
dir.”¹¹

“Hıristiyanlığın tarihsel yapılanışı, genel görünüşten başka hiçbir noktadan çıkmaz, evren geneldir ve o tarih olması bakımından da zorunlu olarak iki yöne doğru ayrılaşmış görünür ve antik dünyaya karşı yeni dünyayı yapan bu karşıtlık, Hıristiyanlığın özünü ve tüm özel belirlenimlerini görmek için kendi başına yeterlidir. (...) Antik çağın sonu ve egemen ilkesi sonsuzluk olan yeni bir çağın sınırı, sonsuz olanın sonlu olana gelmesi yoluyla ancak çizilebilirdi; bunu tanrılaştırmak için değil, tersine kendi öz kişiliğinde Tanrı'yı kurban etmek ve böylece uzlaşıya varmak için.”¹²

Habermas düşüncelerini sürdürür:

“O [*Hegel*], devletin politik alanını 'kentsoylu toplum'dan ayırmakla, modern topluma uygun bir kavramsallığı burada terimbilimsel olarak da ifade eden ilk kişidir.”¹³

Schelling'e göre, “dışsal (devlet)- yasası” ile ahlâk yasası arasındaki ayırımı dayanan devlet ile toplum arasındaki ayrılaşma, ilkin modernde ortaya çıkan bireyin belirlenimi için esastır. Birey, yalnızca devletten ayrılmakla kalmaz, aynı zamanda onu da aşar:

“O halde devlet daha yüksek gelişimle ilgisi bakımından ancak alt tabakadır, [...] İlerleyen, devleti aşır şeyde bulunur. Devleti aşır giden şey

⁹Burada alıntı yaptığımız *Schelling*'in yazıları, *Hegel*'in 1807 yılında yayımlanan ilk önemli eseri “Phaenomenologie des Geistes” (“Tin'in Görüngübilimi”)ten daha öncedir.

¹⁰*Schelling*, SW V, 444.

¹¹*Schelling*, SW II, 72.

¹²*Schelling* SW V, 292.

¹³J. Habermas, a.a.O., S.50.

ama bireydir. [...] Hiç kimse devlete demirbaş değildir, ama herkes kayıtsız şartsız ahlâk yasasına aittir.”¹⁴

Kentsoylu toplumun devletten ayrılması, *Schelling*'in söylediği gibi, içsel bir yasayı gerektirir. Bu ayrılma, *Schelling* ve *Hegel*'in düşüncelerinde bireyde kalan tarihsel gelişim sürecini izleyerek söylersek **kişinin** ortaya çıktığı günümüzde, başka bir ayrımı birlikte getirir: Bireyin kentsoylu toplumdaki ayrımı. Kişilik ancak böyle bir zemin üzerinde gelişir. Kendine özgü ölçütlere göre davranan kişi, ne devlet yasasına ne de toplumsal kurala ihtiyaç duyar.

Kanımca *Habermas*'ın yanılığının nedeni, anılan kitabında *Hegel*'den çokça alıntı yapmasına karşın, *Schelling*'e hemen hemen hiç başvurmamış olmasıdır. Özellikle *Marx*'tan kaynaklanan *Hegel*'in şöhreti, birçok batılı düşünür gibi *Habermas*'ın da *Schelling*'i görmezden gelmesine yol açmış olsa gerektir.

¹⁴Schelling, SW I, 553.